

SIMUNA KOOLID

Vääratuste tõttu endise Simuna kihelkonna koolide ajaloo käsitlemisel on tekkinud vajadus seda teha arhiivimaterjalidele toetudes. Vaatlen peamiselt praeguste koolide minevikku ja nende eelkäijaid. Aluseks Eestimaa Provintσιαal Konsistooriumi, Eestimaa Rüütelkonna, Virumaa Koolikomisjoni ja Simuna koguduse materjalid.

Kõige vanem koolidest — kihelkonnakool Katkukülas, praeguses Simunas — asutati 1690. aastal, õpetajaks kohalik kõster, kelle nime kahjüks allikad ei anna. Selle kooli asutamise au kuulub pastor Schviegerile, kes tuli Katkukülasse 1674. a. Laste head lugemisoskust mainitakse 1698. a. Edasine info on lünklik, 1754. a. nimetatakse koolmeistrina kõster Jecki. Pärast 1786. a. on kool ilmselt seisnud. Kohe XIX sajandi algul mainitakse jällegi laste head lugemisoskust kihelkonnakoolis.

1834. a. algas tuntud koolimehe Villem Normanni (1812—1906) poolsada aastat kestnud tegevus kooli juhatajana. Sel ajal sai siin hariduse üle viie ja poolde saja õpilase, neist sai külakoolide õpetajaiks ümmarguselt sada. V.

Normann oli ka kirjamees: ta on 30 raamatu autor. Nende hulgas on mitmeid õpikuid, mida kasutati laialdaselt. V. Normannile kuulub 1832. aastal Simunas esimese talurahva laulukoori loomise au. See sündis kuus aastat enne Soome esimesi koore. Siit sai alguse kooride loomine kogu kihelkonnas — nende arv tõusis kahekümneni. Saavutati tase, millel pole hiljem enam jõutud.

Ümmarguselt sada aastat tagasi oli kihelkonnas 22 kooli.

1906 asutati Simuna Noorsoo Kasvatuse Selts ja kohe läks käiku ka kõrgem algkool, mille eestvedajaks sai Juhan Juksar. Kool alustas Mihkel Leesmanni majas (vana bussijaama vastas) 47 valakooli lõpetanuga. Selle kooli lõpetanu võis töötada vallakooli õpetajana või vallakirjutajana ning valdas vene ja saksa keelt. 1908 valmis oma maja, millega on seotud kooli kogu edasine tegevus.

Praegu on koolid peale Simuna veel Muugas, Laekveres, Sallas ja Rakkes.

Muuga kool asutati 1786. aastal. Kahe aasta pärast märgitakse, et õpetajaks on talupoeg Jaa-

ni Hans, kes peab kooli oma talus. 1838. aastal mainitakse kooli käimapanemist Noavere külas, õpetajaks Tomas Tanneberg. 1857 sai õpetajaks Karel Laser, endine Paasvere mõisa teener, 1860 tuli Jüri Langsep Väinjärvelt, 1862 Karel Ois Rohust, 1876 Juhan Mühlhausen, 1880 Tomas Mattiesen ja 1903—1920 Martin Jürgenthal.

Moora mõisa kool asutati 1786. aastal, kaks aastat hiljem oli õpetajaks vabadik Mardi Jüri, kes pidas kooli selleks sisustatud talutoas. Kooli uuesti käimapanemist mainitakse 1874. a. Saluta-guse külas, kus kool asus pike-mat aega. **Laekvere** põllukivist koolimajasse, kus kool praegugi asub, koliti 1931. a. sügisel. Viimase käimapanekuga lõpetas oma tegevuse ka Paasvere kool, mis Laekverega ühendati. **Paasvere** kool asutati 1786. a., 1788. aastal oli õpetajaks endine mõisateeni- ja Sepa Juhan Hindrek, kes elas tööliste majas. Uuesti käimapanemist mainitakse 1839. a., õpetajaks V. Normanni õpilane Juhan Vegel. 1844 oli õpetajaks Karel Mora, 1846 Mihkel Saar ja siis Villem Saar. Kool asus varem Paasvere Vanakülas, oma tegevuse lõpetas aga Aru karjamõisas.

Rakke kool asutati 1787. aastal. Järgmisel aastal oli õpetajaks vabadik Sepa Hans, kes pidas kooli oma talus. Uuesti alustamist mainitakse Suure-Rakkes 1855. a., õpetajaks Abram Gubrel, 1861 Jüri Preem, kahekümne aasta pärast Hans Jürgens ja sajandi algul Jüri Söödor.

Salla kool asutati 1786. aastal. Kahe aasta pärast oli õpetajaks kõrtsmik Hans, kes pidas kooli koolimajas. Uuesti käimapanemist mainitakse 1838. a., õpetajaks Hans Müllerhof, 1875 Juhan Müllerhof, sajandi algul Johannes Trautmann.

Üks vanemaid koole kihelkonnas oli **Lasnurme**, asutatud 1756 — tervelt 30 aastat teistest varem. Põhjust ei ole seni õnnestunud selgitada. Lasnurme mõisa omanik oli siis olnud juba üle 150 aasta Lantingshausenite perekond. Uuesti käimapanemine oli 1849. a. Kool likvideeriti viimase sellekohase kampaania käigus.

Huvi peaks pakkuma õpilaste hindamine 1880. aastal. Kasutati nii sõnaga väljakirjutatud kui ka numbritega märgitud hinnet. Viimases reas paremal umbkaudne vastavus tänapäevasele hindamisele.

1. Vaevane	ehk 0	= 1
2. Puudulik	ehk 1	
3. Keskmine	ehk 1	= 2
3. Keskmine	1½	= 2
4. Võib rahul olla	ehk 2	
5. Kaunis hea	ehk 2½	= 3
6. Läheb korda	ehk 3	
7. Hea	ehk 3½	= 4
8. Oige hea	ehk 4	
9. Väga hea	ehk 5	= 5

1908. a. valminud koolimaja
 Leesmanni maja

H. ROSS